

Paweł Mazur¹

**KONTROLA COFNIĘCIA WNIOSKU O ŚCIGANIE
W POSTĘPOWANIU KARNYM O PRZESTĘPSTWO
NIEALIMENTACJI**

**REVIEW OF THE WITHDRAWAL OF A MOTION
FOR PROSECUTION IN PENAL PROCEEDINGS
CONCERNING THE FAILURE TO KEEP
MAINTENANCE OBLIGATION**

Otrzymano: 24.01.2020 Zaakceptowano: 14.04.2020 Opublikowano: 26.06.2020

DOI: 10.5604/01.3001.0014.1390

Artykuł Oryginalny

Źródło finansowania – badania własne

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie kontroli cofnięcia wniosku o ściganie w procesie karnym o przestępstwo niealimentacji. Kontrola składa się z dwóch etapów. Pierwszy powinien opierać się na aplikacji koncepcji formalizacji i konwencjonalizacji. Na drugim etapie sąd albo prokurator muszą ocenić uzasadnienie cofnięcia wniosku. Artykuł ukazuje nadto problemy, które ujawniają się w toku kontroli (na przykład jakie kryteria brać pod uwagę podczas drugiego etapu kontroli).

Słowa kluczowe: niealimentacja, wniosek o ściganie, sąd, prokurator, wartość

¹ Dr Paweł Mazur, Wydział Filozoficzny UAM, autor do korespondencji: Paweł Mazur, e-mail: pawelmn@amu.edu.pl, ORCID: 0000-0002-1011-121X.

Abstract

The objective of the article is to present the procedure of review of withdrawal of a motion for prosecution in a penal proceeding concerning the offence of failure to keep maintenance obligations. The review procedure consists of two stages. The first stage should be based upon the application of the concept of formalization and conventionalization. During the second stage of the review procedure, the judge or the prosecutor have to assess the grounds for withdrawal of the motion. The article also highlights issues which are revealed during the process of the review (for example, which criteria should be taken into the account during the second stage of the review procedure).

Key words: failure to keep maintenance obligation, motion for prosecution, court, prosecutor, value

Wstęp

Istotnym problemem społecznym w Polsce jest zjawisko niepłacenia alimentów². Reakcją prawodawcy na tę patologię społeczną jest nowelizacja przepisów kodeksu karnego typizujących przestępstwo niealimentacji³. Jednakże ciężar odpowiedzialności za walkę z tym zjawiskiem spoczywa nie tylko na prawodawcy, ale przede wszystkim na organach stosujących prawo. Podejmując decyzje procesowe kończące postępowanie karne o prze-

² Zob. dane przedstawione przez Ł. Rosiaka w: Ł. Rosiak, *Nowelizacja art. 209 k.k. Analiza proponowanych zmian*, „Zeszyty Prawnicze” 2017, nr 17, s. 104–105.

³ Zob. analizy i oceny zmiany art. 209 k.k. pióra następujących autorów: J. Jodłowski, *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117–211 k.k.*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, s. 899–904; Ł. Pohl, *Zakres i skutki depenalizacji wywołanej nowelizacją przepisu określającego znamiona przestępstwa niealimentacji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, nr 4; K. Indeck, *O zasadności wyeliminowania znamienia „uporczywość” z art. 209 k.k.*, w: *Artes serviant vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzycy z okazji 70. urodzin*, red. nauk. R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy, Warszawa–Łódź 2019, s. 329; M. Małecki, *Przestępstwo niealimentacji w perspektywie zmian (uwagi do rządowego projektu nowelizacji art. 209 k.k. z dnia 28 października 2016 roku)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2016, zeszyt 4; M. Borodziuk, *Zakres kryminalizacji przestępstwa niealimentacji po nowelizacji w 2017 roku*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 4; A. Polińska, *Przestępstwo uchylania się od alimentów po ostatniej nowelizacji*, „Palestra” 2018, nr 5.

stępstwo niealimentacji, muszą mieć one na względzie prawnie chronione interesy osoby pokrzywdzonej i dyrektywę trafnej reakcji karnej (art. 2 § 1 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2020, poz. 30 t.j.). – zwanej dalej k.p.k.).

Niniejsze opracowanie koncentruje się wokół instytucji procesowej, której stosowanie ma poważny wpływ na realizację wyżej wymienionych wartości. Chodzi mianowicie o kontrolę cofnięcia wniosku o ściganie⁴. Artykuł wskazuje na istotne elementy tej kontroli, podkreślając jej praktyczne aspekty i nie stroniąc od zagadnień kontrowersyjnych. Część rozważań może być odniesiona do kontroli cofnięcia wniosku o ściganie w postępowaniach dotyczących innych przestępstw wnioskowych. Część natomiast odnosi się już do problemów właściwych dla kontroli cofnięcia wniosku o ściganie sprawy przestępstwa niealimentacji.

Prawo do cofnięcia rzezonego wniosku jest konsekwencją reguły odwołalności tej czynności procesowej⁵. Akceptacja cofnięcia wniosku o ściganie przez sąd albo prokuratora prowadzi do doniosłego skutku w postaci umorzenia postępowania karnego. Należy dodać, że ponowne złożenie wniosku o ściganie jest niedopuszczalne po wydaniu zgody przez organ procesowy na jego cofnięcie i umorzeniu postępowania⁶.

Organem kompetentnym do wyrażenia zgody na cofnięcie wniosku w postępowaniu przygotowawczym jest prokurator (art. 12 § 3 k.p.k.). Jego kompetencja rozciąga się również na etap po zamknięciu śledztwa lub dochodzenia, ale jeszcze przed skierowaniem aktu oskarżenia. Rzezony organ ma nadto prawo do wyrażenia zgody na cofnięcie wniosku o ściganie w postępowaniu zainicjowanym złożeniem zażalenia na umorzenia

⁴ Ściganie przestępstw niealimentacji stypizowanych w art. 209 § 1 i § 1a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2019, poz. 1950 t.j.) – zwanej dalej k.k. jest co do zasady możliwe w trybie wnioskowym. Jego istotą jest uprzednie złożenie wniosku, który jest bezpośrednim warunkiem dopuszczalności postępowania karnego. Po złożeniu wniosku, postępowanie karne toczy się w trybie publicznym. Zob. T. Grzegorzczak, *Wnioskowy tryb ścigania czynów karalnych*, Łódź 1986, s. 20. Ściganie z urzędu wchodzi w grę, jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów (art. 209 § 3 k.k.).

⁵ Z. Kwiatkowski, *Cofnięcie wniosku o ściganie w procesie karnym*, w: *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy, Warszawa–Łódź 2019, s. 329.

⁶ B. Janusz-Pohl, *Formalizacja i konwencjonalizacja, jako instrumenty analizy czynności karnoprosesowych w prawie polskim*, Poznań 2017, s. 453.

postępowania przygotowawczego bądź odmowę wszczęcia. Ta konfiguracja procesowa dotyczy bowiem tzw. czynności sądowych w postępowaniu przygotowawczym⁷. Niewyrażenie zgody przez prokuratora nie wyklucza odmiennego stanowiska sądu, zwłaszcza gdy zmieniły się okoliczności dotyczące ustaleń faktycznych⁸. Zgoda prokuratora na cofnięcie wniosku oznacza powstanie przeszkody do kontynuowania postępowania i wygaśnięcie prawa oskarżyciela do oskarżania⁹.

Inspirując się dorobkiem analitycznej teorii prawa, należy relację zachodzącą między organem procesowym na danym stadium postępowania a osobą składającą oświadczenie o cofnięciu wniosku o ściganie, określić mianem stosunku podległości kompetencji. Powstaje on na mocy normy kompetencyjnej pomiędzy podmiotem kompetentnym a adresatem normy kompetencyjnej¹⁰. Organy procesowe mają obowiązek uczynienia użytku z kompetencji do kontroli oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie.

Zgoda na cofnięcie wniosku powinna zostać poprzedzona dwuetapową kontrolą przeprowadzoną przez kompetentny organ procesowy.

Pierwszy etap kontroli polega na badaniu oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie z perspektywy warunków, jakie musi spełniać ta czynność karnoprosowa (czynność konwencjonalna)¹¹.

Jako solidna metodologiczna podstawa tego etapu kontroli jawi się nowatorska i użyteczna dla praktyki procesowej koncepcja formalizacji i konwencjonalizacji czynności procesowej, autorstwa B. Janusz-Pohl, powstała na bazie przełomowej koncepcji reguł konstytucyjnych S. Czepity¹².

Zgodnie z elementarnymi założeniami koncepcji B. Janusz-Pohl, proces karny jest sekwencją czynności konwencjonalnych poddanych rygo-

⁷ T. Grzegorzczak, *Dopuszczalność procesu*, w: *System prawa karnego procesowego. Tom IV. Dopuszczalność procesu*, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, Warszawa 2015, s. 470.

⁸ J. Kosonoga, w: *Kodeks postępowania karnego. Tom. I. Komentarz do art. 1–166*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, s. 207.

⁹ T. Grzegorzczak, *Cofanie wniosku o ściganie w procesie karnym*, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 1, s. 38.

¹⁰ Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 329; B. Janusz-Pohl, *Formalizacja i konwencjonalizacja...*, s. 149.

¹¹ Zgodnie z definicją zaproponowaną przez B. Janusz-Pohl, czynnością karnoprosową jest „sformalizowana czynność konwencjonalna doniosła prawnie (sformalizowana Ck), która polega na świadomej i dowolnej realizacji substratu materialnego w celu dokonania tej czynności (cel bezpośredni = cel illokucyjny), zgodnie z właściwymi dla niej regułami konstytucyjnymi. Przy czym wywołanie skutków procesowych (tzw. cel finalny) sformalizowanej CK objęte jest jej formalizacją”. Zob. B. Janusz-Pohl, *Formalizacja...*, s. 92.

¹² Zob. m.in. S. Czepita, *Reguły konstytucyjne a zagadnienia prawoznawstwa*, Szczecin 1996.

rom formalizacji i konwencjonalizacji¹³. Organy wydające orzeczenie mają przeto obowiązek kontrolowania, czy czynności uczestników postępowania czynią zadość tym regułom. Co bardzo istotne, różne są konsekwencje ich przekroczenia. Konwencjonalizacja jest mechanizmem wyznaczonym przez reguły konstytucyjne, odpowiadającym za powstanie czynności konwencjonalnej. Nierespektowanie reguł konwencjonalizacji powoduje, że zachowanie zmierzające do rozpoznania jako czynność konwencjonalna, nie osiąga tego skutku. Naruszenie reguł formalizacji nie skutkuje tak dalece sięgającymi konsekwencjami, choć są one również dotkliwe dla podmiotu podejmującego czynność. Czynność nie spełniająca jej rygorów nie może zostać uznana za wykonaną w sposób prawidłowy¹⁴.

Kontrola organów procesowych w pierwszej kolejności musi rozstrzygnąć, czy oświadczenie o cofnięciu wniosku o ściganie jest zgodne z regułami konwencjonalizacji. Te bowiem, zgodnie ze zrębami rzeczowej teorii, przesądzają o istnieniu czynności konwencjonalnej.

Najpierw przedmiotem zainteresowania organów procesowych powinno być zbadanie, czy oświadczenie o cofnięciu wniosku o ściganie zostało złożone przez podmiot posiadający legitymację procesową. Zgodnie z założeniami koncepcji formalizacji i konwencjonalizacji, jest ona warunkiem wstępnym rozpoznania danej czynności procesowej, a w konsekwencji warunkiem jej ważności i dalszego wartościowania¹⁵. Generalną regułą jest to, że tego rodzaju czynność może podjąć podmiot, który na podstawie przysługującej mu kompetencji złożył rzeczony wniosek¹⁶. W procesach karnych, których przedmiotem jest odpowiedzialność karna za popełnienia przestępstw z art. 209 § 1a i § 1 k.k., legitymacja procesowa może przysługiwać różnym podmiotom.

Do grona tych podmiotów należy zaliczyć:

- pełnoletniego pokrzywdzonego, który posiada zdolność do czynności procesowych;
- kuratora, w wypadku, jeśli oskarżonym jest drugi z rodziców¹⁷;

¹³ B. Janusz-Pohl, *Formalizacja i konwencjonalizacja...*, s. 47–63.

¹⁴ B. Janusz-Pohl, *Przyczynek do rozważań o formalnym i konwencjonalnym charakterze procesu karnego*, „Ius Novum” 2014 nr 4, s. 102.

¹⁵ B. Janusz-Pohl, *Formalizacja i konwencjonalizacja...*, s. 241.

¹⁶ T. Grzegorzczak, *Cofanie wniosku o ściganie...*, s. 40.

¹⁷ R.A. Stefański, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–166 k.p.k.*, s. 121. Zob. też uchwała SN (7) z dnia 30.09.2010 r. I KZP 10/10, OSNKW 10/10, postanowienie SN z dnia 30 września 2015 roku, I KZP 8/15.

- przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której pieczęą pokrzywdzony pozostaje, jeśli pokrzywdzony jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo (art. 51 § 2 k.p.k.);
- osoba, pod której pieczęą pozostaje pokrzywdzony, jeśli jest on osobą nieporadną, w szczególności ze względu na wiek i stan zdrowia (art. 51 § 3 k.p.k.);
- organ pomocy społecznej, a także organ podejmujący działania wobec dłużnika alimentacyjnego¹⁸.

Kolejnym ważnym punktem kontroli oświadczenia o cofnięciu wniosku jest zbadanie, czy zostało ono złożone dobrowolnie.

Na gruncie koncepcji formalizacji i konwencjonalizacji ustalenie, że oświadczenie zostało złożone pod wpływem przymusu czy groźby (czynniki egzogenne) wyklucza rozpoznanie czynności, jako sformalizowanej czynności karnoprosesowej. W rezultacie składania oświadczenia w tego rodzaju okolicznościach, nie dochodzi do ważnego dokonania czynności cofnięcia wniosku¹⁹. Zachowanie uczestnika procesu musi być wszakże powodowane jego wolą, nieskrępowaną przez czynniki zewnętrzne²⁰.

W każdym procesie karnym obowiązkiem organów procesowych jest ochrona uczestników postępowania przed bezprawnymi naciskami, a także baczne kontrolowanie, czy złożone oświadczenia wiedzy i woli nie są właśnie rezultatem groźby czy przymusu.

W wypadku cofania wniosków o ściganie przez podmioty instytucjonalne, takie jak np. organy opieki społecznej, ryzyko składania oświadczeń w sytuacji wystąpienia czynników natury egzogennej wydaje się niewielkie. Jednak nie można wykluczyć takich nacisków w wypadku oświadczenia składanego przez pokrzywdzonego czy jego opiekuna. W sprawach karnych o przestępstwo niealimentacji w toku procesu z reguły nie stosuje się wobec podsądnego izolacyjnego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania tak często, jak np. w wypadku procesów karnych o znęcanie czy groźby karalne. Trywialne jest spostrzeżenie, że bliskie pokrewieństwo łączące oskarżonego z pokrzywdzonym czy

¹⁸ Zgodnie z art. 2 ust. 8a ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów z dnia 7 września 2007 (Dz.U. 2020, poz. 808 t.j.) organem prowadzącym działania wobec dłużnika alimentacyjnego jest organ prowadzącym postępowanie egzekucyjne – oznacza to organ, który prowadzi egzekucję albo syndyka wyznaczonego w postępowaniu upadłościowym dłużnika.

¹⁹ B. Janusz-Pohl, *Formalizacja i konwencjonalizacja...*, s. 107.

²⁰ *Ibidem*, s. 91.

opiekunem istotnie ułatwia rozmaite bezprawne oddziaływania, którym w sprawach o znęcanie nad osobą najbliższą czy groźby karalne zapobiega stosowanie najsurowszego środka zapobiegawczego.

Zasadny jest zatem postulat K. Dudki, aby organy procesowe przed wyrażeniem zgody na cofnięcie wniosku o ściganie zbadały, czy decyzja została podjęta swobodnie, czy jest wynikiem nacisków bądź zastraszenia²¹. W wymiarze praktycznym ustalenie, czy oświadczenie o cofnięciu wniosku o ściganie zostało złożone bez rzeczonego bezprawnego oddziaływania powinno polegać na przesłuchaniu osoby cofającej wniosek o ściganie i w konsekwencji jednoznacznym ustaleniu, czy oświadczenie o cofnięciu wniosku o ściganie zostało złożone dobrowolnie.

Kolejnym istotnym elementem kontroli rzeczonego oświadczenia jest sprawdzenie, czy został dochowany termin do jego złożenia. Podmioty uprawnione mają obecnie kompetencję do cofnięcia wniosku o ściganie w terminie prekluzyjnym do zakończenia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej (art. 12 § 3 k.p.k.). Jest to istotna zmiana prawodawcza, która, co oczywiste, znacznie wydłuża termin do podjęcia tej czynności karnoprosesowej.

Zdaniem P. Gensikowskiego, wykładnia językowa zwrotu „aż do zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej” prowadzi do wniosku, że chodzi w tym przypadku nie tyle o pierwsze zamknięcie przewodu sądowego, ile o zamknięcie przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Nie jest więc dopuszczalne, aby do skutecznego cofnięcia wniosku o ściganie doszło po wznowieniu przewodu sądowego na podstawie art. 409 k.p.k. i prowadzeniu rozprawy głównej od początku. Zamknięcie przewodu sądowego w zarysowanej sytuacji procesowej na rozprawie głównej prowadzonej po wznowieniu przewodu sądowego nie odbywałoby się na pierwszej rozprawie głównej²².

Badając natomiast reguły formalizacji, których spełnienie przesądza o prawidłowości podjętej czynności, organ procesowy powinien przede wszystkim sprawdzić, czy oświadczenie o cofnięciu wniosku o ściganie spełnia stosunkowo nieliczne wymagania formalne. Złożenie oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie jest dopuszczalne zarówno w formie pisemnej, jak i ustnej (art. 12 § 3 k.p.k. w związku z art. 116 k.p.k.). Jeśli

²¹ K. Dudka, *Skuteczność instrumentów ochrony praw pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym w świetle badań empirycznych*, Lublin 2006, s. 78.

²² P. Gensikowski, w: *Komentarz do art. 12 k.p.k.*, Teza III, pkt 2, red. D. Drajewicz, Legalis.

rzeczne oświadczenie będzie zawierało braki, np. w postaci niezłożenia podpisu (w wypadku przyjęcia przez oświadczającego formy pisemnej), wówczas organ procesowy powinien uruchomić procedurę zmierzającą do usunięcia tych braków w ciągu 7 dni²³.

Należy zwrócić uwagę na istotny warunek, który musi zostać spełniony w wypadku cofnięcia wniosku o ściganie przez opiekuna a także kuratora, reprezentujących pokrzywdzonego. Stosownie do art. 154 k.r.o., opiekun obowiązany jest wykonywać swe czynności z należytą starannością, jak tego wymaga dobro pozostającego pod opieką i interes społeczny. Zgodnie z art. 156 k.r.o., opiekun powinien uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku małoletniego. Na mocy art. 178 § 2 k.r.o., powyższy przepis stosuje się odpowiednio do kurateli.

Te podmioty muszą zatem liczyć się z koniecznością wyjednaną zgody sądu opiekuńczego na podejmowanie ważnych czynności dotyczących osób, które reprezentuje²⁴. Do takich czynności zalicza się oświadczenie zmierzające do zakończenia postępowania karnego, które może mieć doniosły wpływ na interesy majątkowe reprezentowanego pokrzywdzonego.

Drugim etapem kontroli rzeczony czynności procesowej jest ocena zasadności cofnięcia wniosku o ściganie. Organy procesowe powinny na tym poziomie kontroli odnieść się do argumentacji przedstawionej przez cofającego wniosek o ściganie. Przedstawienie argumentów przemawiających za zgodą organu procesowego powinno być nieodzownym elementem każdego takiego oświadczenia. Ten, kto je składa, powinien wszak przedstawić racje za tym przemawiające. Ten ciężar przybiera postać reguły: „Uzasadnij swoją tezę. W przeciwnym wypadku, gdy nikt tego nie uczyni, twoja teza zostanie odrzucona, a teza przeciwna zostanie uznana za uzasadnioną” (ciężar argumentacji w mocnym sensie proceduralnym)²⁵. Rezygnacja z argumentowania bądź argumentacja nieakceptowalna społecznie powinna skutkować odmową uznania wniosku²⁶.

²³ T. Grzegorzczak, *Dopuszczalność procesu...*, s. 465.

²⁴ Zob. też: P. Mazur, W. Nowak, *Sytuacja prawna opiekuna oskarżonego ubezwłasnowolnionego całkowicie w polskim postępowaniu karnym przed sądem pierwszej instancji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, nr 1, s. 93 wraz z powołaną tam literaturą.

²⁵ T. Gizbert-Studnicki, *Rozkład ciężaru argumentacji w dyskursie interpretacyjnym*, w: *Studia z filozofii prawa*, red. J. Stelmach, Kraków 2003, s. 67, 68; cyt. za M. Żbikowska, *Ciężar dowodu w polskim procesie karnym*, Warszawa 2019, s. 39–40.

²⁶ T. Grzegorzczak, *Dopuszczalność procesu...*, s. 474.

Nie wydaje się, aby decyzja organu procesowego, która zapadła po dokonaniu oceny tej argumentacji miała charakter uznaniowy²⁷.

Prawdą jest, że prawodawca nie wskazał wprost kryteriów oceny, krępujących swobodę ocen organu procesowego. Nie oznacza to jednak, że nie istnieją oraz nie można ich rekonstruować na podstawie wykładni przepisów prawa karnego procesowego. Przepisem, który dostarcza informacji na temat kryteriów wiążących organ procesowy przy podejmowaniu decyzji procesowej jest art. 2 § 1 k.p.k. Ustawodawca wskazał w tym przepisie na preferowany system wartości. Rozstrzygające znaczenie ma dyrektywa trafnej reakcji karnej²⁸. Organy procesowe muszą również brać pod uwagę wartość w postaci prawnie chronionego interesu pokrzywdzonego. Na płaszczyźnie stosowania prawa adresatami dyrektywy uwzględniania prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego są wszystkie organy procesowe, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego²⁹. Obie te wartości muszą być zatem wyważane przez organ procesowy w trakcie podejmowania decyzji o akceptacji oświadczenia o cofnięciu wniosku. Brak zgody na cofnięcie wniosku powinien wynikać z uznania, że interes publiczny góruje nad interesem strony³⁰.

Tomasz Grzegorzczak zalecał, aby sąd i prokurator uwzględniali zarówno interes wymiaru sprawiedliwości, czyli interes publiczny w osądzeniu oskarżonego z uwagi na: charakter czynu, osobę oskarżonego, sposób działania jak i pokrzywdzonego, jak również inne dobra prawnie chronione, a wskazywane przez autora cofnięcia wniosku o ściganie, którym można

²⁷ Taki pogląd reprezentuje M. Kurowski, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–424 k.p.k.*, red. D. Świecki, Warszawa 2018, s. 103. Autor słusznie zwraca uwagę, że organy procesowe nie muszą uzasadniać decyzji odmownej, która w dodatku nie jest zaskarżalna. Nie oznacza to jednak zgody na dowolność w podejmowaniu decyzji. Organy procesowe są zobowiązane do realizowania wartości, o których mowa w art. 2 § 1 pkt 1 i 3 k.p.k., mimo braku możliwości kontestowania decyzji odmownej i zwolnienia z obowiązku jej uzasadnienia. Orzekanie uznaniowe jest w tej sytuacji nieprawidłową praktyką, która niestety nie może zostać skontrolowana przez inny organ procesowy w postępowaniu karnym. Nie należy mieszać w tym wypadku sfery powinności (obowiązku realizowania wartości procesu karnego) i bytu (praktyki procesowej, która tych wartości nie realizuje).

²⁸ B. Janusz-Pohl, *Formalizacja i konwencjonalizacja...*, s. 373.

²⁹ M. Żbikowska, *Zasada lojalności w procesie karnym (odniesiona do pokrzywdzonego)*, Toruń 2015, s. 108.

³⁰ I. Nowikowski, *Odwrotność czynności procesowych stron w polskim procesie karnym*, Lublin 2001, s. 65.

nadać wyższą rangę. Są to mianowicie naprawienie szkody przez podsądnego czy zlikwidowanie konfliktu wywołanego przez czyn³¹.

Należy zgodzić się z T. Grzegorzcykiem, że względy szybkości postępowania mają znaczenie drugorzędne. Jeśli decyzja o wyrażeniu zgody na cofnięcie wniosku o ściganie nie będzie merytorycznie trafna, wówczas orzeczenie umarzające zostanie uchylone i sprawa powróci do postępowania sądowego³². Autor wyraził również stanowisko, że jeśli sprawstwo oskarżonego wymaga wyjaśnienia, akceptacja cofnięcia wniosku jawi się jako przedwczesna i nie leży ani w interesie ścigania, ani wymiaru sprawiedliwości³³.

Trudno o wymienienie wszystkich argumentacji, które przyjdzie ocenić organowi procesowemu. Można jednak pokusić się o ocenę częstego powodu skłaniającego kompetentny podmiot do cofnięcia wniosku o ściganie. Chodzi mianowicie o uiszczenie przez oskarżonego w toku postępowania karnego zobowiązań alimentacyjnych. Czy to zachowanie jest wystarczającym powodem do wyrażenia akceptacji przez organ procesowy na cofnięcie wniosku o ściganie?

Tak jak podkreślono, organy procesowe przed wydaniem stosownej decyzji procesowej powinny mieć na względzie zarówno prawnie chronione interesy pokrzywdzonego, jak i dyrektywę trafnej reakcji prawnokarnej, która nakazuje pociągnąć do odpowiedzialności karnej osobę winną zarzucanego jej przestępstwa.

Wydawać mogłoby się, że spłacenie zadłużeń alimentacyjnych zawsze służy interesowi osoby pokrzywdzonej i że tak rozumiany interes uprawnionego do alimentów powinien mieć prymat. Nic bardziej mylnego. Osoba, która zaniechała spełniania obowiązku alimentacyjnego nie zrealizowała instrumentalnej roli polegającej na świadczeniu zasobów fizycznych. Jest ona fundamentalna i priorytetowa w rodzinie³⁴. Spłacenie zaległych alimentów w toku procesu nie przesądza o tym, że jej postawa w stosunku do spełnienia tego obowiązku uległa zmianie. Słowem, nie jest to żaden przekonujący dowód, że oskarżony zinternalizował normę moralną (i zarazem prawną) nakazującą świadczyć alimenty na rzecz osób do tego zobowiązanych.

³¹ T. Grzegorzcyk, *Dopuszczalność procesu...*, s. 474.

³² *Ibidem*.

³³ T. Grzegorzcyk, *Tryby ścigania karnego*, w: *System prawa karnego procesowego. Zagadnienia ogólne. Tom I, cz. 2*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014, s. 354.

³⁴ K. Wałęcka-Matyja, w: *Psychologia rodziny*, red. I. Janicka, H. Liberska, Warszawa 2014, s. 103.

Prawnie chroniony interes pokrzywdzonego może polegać na tym, że stosowna represja prawnokarna wywarła trwałą, czy względnie trwałą, wpływ na postawę podsądnego i zmotywowała go do zmiany swojego postępowania i wywiązywania się z zobowiązań alimentacyjnych. Kara jest współcześnie środkiem perspektywnego oddziaływania na sprawcę w kierunku wykształcenia w nim pożądanego społecznie systemu aksjologicznego, który ma go powstrzymać od popełniania w przyszłości czynów zabronionych pod groźbą kary³⁵. Wydaje się to szczególnie istotne w wypadku wymierzania kary sprawcom przestępstw niealimentacji (oczywiście odrębnym tematem, lecz wykraczającym poza ramy tego opracowania jest to, jaką karę wymierzać). Oskarżony po zakończeniu procesu będzie przecież często nadal zobowiązany do płacenia alimentów. Trwała zmiana jego postawy wobec tej powinności względem zobowiązanego powinna być również celem postępowania karnego. Nie można w tym kontekście pomijać całkowicie roli wymierzonej kary.

Złem, które piętnuje kara, nie jest jedynie zaniedbanie elementarnego obowiązku oskarżonego wobec osoby najbliższej. Można ją również postrzegać, jako reakcję na to, że sprawca pogwałcił zasady *fair play*, których przestrzegają obywatele posłuszni normom prawnym³⁶. Nieuczciwość sprawcy przestępstwa niealimentacji polega na tym, że popełniając je wyzyskał to, że drugi z rodziców czy upoważnione organy świadczą pomoc osobie, wobec której jest on osobiście zobowiązany, respektując pewne społeczne reguły. Uchylenie się osoby zobowiązanej od płacenia alimentów sprawia, że jego świadczenie muszą wykonać inne podmioty i to niekiedy

³⁵ Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2019, s. 32.

³⁶ R. Dragger w następujący sposób charakteryzuje zasadę *fair play* w stosunku do kary: „W odniesieniu do kary zasada *fair play* zasadza się na pewnej koncepcji społeczeństwa jako przedsięwzięcia opartego na współpracy. Myśląc o społeczeństwie w ten sposób uznajemy, że jednostki składające się na społeczeństwo cieszą się pewnymi korzyściami pojawiającymi się tylko dzięki współpracy z bliźnimi. Porządek społeczny umożliwia wspólną pracę w imię wspólnych celów i pokojowe dążenie do osiągnięcia naszych prywatnych interesów. Lecz rzeczy te możemy robić tylko wtedy, gdy inni, dzięki współpracy, pomagają w utrzymaniu tego porządku. Ma to dwie ważne implikacje. Po pierwsze, konieczne stają się jakiegoś rodzaju reguły czy konsekwencje, ponieważ musimy wiedzieć, jakie akty współpracy są wymagane. Po drugie, ci, którzy cieszą się korzyściami płynącymi z życia w społeczności, winni są swoją współpracę innym członkom społeczeństwa. Ponieważ współpraca innych sprawia, że korzyści te są dla mnie dostępne, uczciwość wymaga, abym współpracując ze swojej strony pomagał w zapewnieniu im podobnych korzyści. Tak więc przy niezmiennych innych okolicznościach, jestem winien posłuszeństwo dla reguł, jeśli go zaniedbam, to uzyskuję nad nimi nieuczciwą przewagę”. Zob. R. Dagger, *Kara i fair play*, w: *Filozofia moralności. Wina, kara, wybaczenie* (wybór i opracowanie J. Hołówka), Warszawa 2000, s. 223.

ze środków publicznych. Celem kary w takim wypadku powinno być wdrożenie oskarżonemu rzeczonyj zasady *fair play*, której efektem powinno być wykonywanie zobowiązań alimentacyjnych.

Dokonując wykładni art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k., w celu ustaleniu kryteriów zgody na cofnięcie wniosku o ściganie i rozstrzygnięcia wspomnianego problemu, należy mieć na względzie istotną okoliczność. Prawodawca premiuje postawy polegające na spłaceniu zaległych alimentów poprzez umorzenie postępowania karnego jedynie w określonym ograniczonym przedziale czasowym, wówczas kiedy perspektywa poniesienia odpowiedzialności karnej może jawić się oskarżonemu jako odległa.

Norma kompetencyjna odtworzona z przepisu art. 209 § 4 k.k. upoważnia organ procesowy do umorzenia postępowania w wyniku spłaty zobowiązań alimentacyjnych przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego o popełnienie przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. Norma kompetencyjna odtworzona z przepisu art. 209 § 5 k.k. upoważnia natomiast sąd do odstąpienia od wymierzenia kary, w wypadku uiszczenia alimentów zaległych przez oskarżonego przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego o popełnienie przestępstwa z art. 209 § 1a k.k., chyba że wina i społeczna szkodliwość czynu są znaczne³⁷. W tych wypadkach, do umorzenia postępowania bądź odstąpienia od wymierzenia kary dochodzi bez inicjatywy pokrzywdzonego, jedynie z racji uiszczenia zaległości alimentacyjnych w stosownym okresie wskazanym przez prawodawcę. Zmiany te wskazują na możliwość kończenia procesu karnego poprzez jego umorzenie czy odstąpienie od represji karnej z powodu postawy podejrzanego. Jak zauważyła A. Polińska, zmiana postawy sprawcy i spełnienie obowiązku cywilnoprawnego wprost przekłada się na kwestię jego odpowiedzialności karnej. Zdaniem Autorki, pozbawione znaczenia są motywy, którymi kieruje się sprawca. Nie jest w szczególności ważne, czy jego zachowanie jest motywowane obawą przed grożącą mu karą, czy innymi względami³⁸. Warto podkreślić, że chodzi o spłacenie wszelkich zaległych świadczeń alimentacyjnych należnych pokrzywdzonemu od podejrzanego³⁹.

³⁷ Warto odnotować obszerną i wnikliwą krytykę rzeczonych rozwiązań M. Małeckiego i propozycje zmiany art. 209 k.k. M. Małecki, *Przestępstwo niealimentacji w perspektywie zmian...*, s. 51–60.

³⁸ A. Polińska, *Przestępstwo uchylania się od alimentów po ostatniej nowelizacji*, „Palestra” 2018, nr 5, s. 46.

³⁹ Zob. J. Kosonoga, *Komentarz do art. 209 k.k. Teza 20*, red. R.A. Stefański, Legalis. Odmiennie J. Lachowski, w: *Komentarz do art. 209 k.k. Teza 10*, red. V. Konarska-Wrżosek,

Założenie o doskonałości aksjologicznej prawodawcy⁴⁰, które jest przyjmowane w procesie wykładni prawa, sprzeciwia się przyjęciu, że spłata zobowiązań alimentacyjnych na etapie późniejszym, niż okres 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego, powinna zawsze rodzić identyczne skutki jak ich uiszczenie w powyższym terminie. Normodawca wyraźnie preferuje zaspokajanie zaległych świadczeń alimentacyjnych ponad represję karną jedynie w pewnych przypadkach.

Uiszczenie alimentów już po upływie rzeczonoego okresu 30 dni, zwłaszcza na zaawansowanym etapie postępowania sądowego, może dowodzić wyrachowania oskarżonego, który decyduje się na ten krok dopiero w momencie uzmysłowienia sobie realnego zagrożenia odpowiedzialnością karną.

Nie można tak samo premiować spłaty zaległości alimentacyjnych w różnych etapach procesu wobec obowiązywania normy kompetencyjnej, która nakazuje umorzenie postępowania karnego o przestępstwo z art. 209 § 1 k.k. wyłącznie w sytuacji spłaty zobowiązań przed upływem 30 dni od daty pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego oraz normy kompetencyjnej, która upoważnia sąd do odstąpienia od wymierzenia kary w wypadku spłaty zaległych alimentów przed upływem 30 dni od daty pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego o przestępstwo z art. 209 § 1a k.k., po spełnieniu dodatkowych wskazanych już warunków.

Należy dodać, że proces karny nie powinien służyć wymuszaniu określonych postaw oskarżonego wobec pokrzywdzonego, lecz przede wszystkim osądzeniu przestępstwa niealimentacji⁴¹. Tej tezy nie osłabiają przed-

LEX 2018. Autor stoi na stanowisku, że chodzi o zaległości alimentacyjne objęte zarzutem.

⁴⁰ Założenia o racjonalności prawodawcy są przyjmowane w prawoznawstwie przy rozwiązywaniu problemów dogmatycznych, to znaczy ustalaniu, jakie normy są obowiązującymi w danym systemie prawnym oraz jakie są kwalifikacje prawne zachowań jakiś podmiotów z uwagi na te normy. Jednym z nich jest założenie o doskonałości aksjologicznej, polegające na kierowaniu się systemem wartości aprobowanym na gruncie ideologii obowiązującej w danym ustroju społeczno politycznym. Zob. S. Wronkowska, w: *Prawodawca racjonalny jako wzór dla prawodawcy faktycznego. Szkice z teorii prawa i szczegółowych nauk prawnych*, red. S. Wronkowska, M. Zieliński, Poznań 1990, s. 117–122.

⁴¹ Prawo karne jawi się w tym wypadku, jako podpora prawa cywilnego. Zob. D. Sosnowska, *Alimenty a prawo karne. Praktyka wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2012, s. 15; Ł. Rosiak, *Nowelizacja art. 209 k.k....*, s. 123. V. Konarska-Wrżosek wyraziła stanowisko, że prawo karne pełni w wypadku niealimentacji funkcję ultimatywną, tj. wkracza wówczas, gdy niezabezpieczenie potrzeb materialnych dziecka przybiera groźną postać przestępstwa niealimentacji. V. Konarska-Wrżosek, *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*, Toruń 1999, s. 141.

stawione wyżej normy kompetencyjne, upoważniające do umorzenia bądź odstąpienia od wymierzenia kary w wypadku spłaty zaległości alimentacyjnych. Należy zgodzić się oczywiście, że u podstaw tych zmian legło podniesienie efektywności egzekwowania alimentów⁴². Jednakże są to rozwiązania wyjątkowe.

Umorzenie postępowania karnego bądź odstąpienie od wymierzenia kary są dopuszczalne w wypadku spłaty zaległych świadczeń alimentacyjnych na bardzo wczesnym etapie postępowania karnego, jeszcze przed podjęciem decyzji przez prokuratora o skierowaniu aktu oskarżenia. Rzeczony okres 30 dni nie jest szerokim przedziałem czasowym z perspektywy procesu karnego, w tym postępowania rozpoznawczego. Można zatem uznać to jako zachętę prawodawcy do kończenia postępowania karnego o przestępstwo niealimentacji poprzez umorzenie czy odstąpienie od wymierzenia kary jedynie w wypadku szybkiej spłaty zaległych świadczeń alimentacyjnych przez oskarżonego.

Nie można nadto przeceniać wagi spłaty zaległych zobowiązań w toku procesu i zadowalać się tym, że kończy ona spór między oskarżonym a pokrzywdzonym.

Uchylenie się od alimentacji nie jest li tylko wyrazem konfliktu między osobą uprawnioną a oskarżonym. Rodzina i opieka są przedmiotem zainteresowania państwa, również w postępowaniu karnym. Ochrona praw dzieci i wspierania rodzin powinna być objęta troską państwa, które w razie konieczności może, a nawet musi ingerować w relacje wewnątrzrodzinne⁴³. Zaniechanie płacenia alimentów uniemożliwia zaś realizowanie ważnej funkcji, jaką pełni rodzina, mianowicie zaspokojenia materialnych potrzeb jej członków, którzy nie są w stanie zaradzić swoim potrzebom⁴⁴. Rolą państwa nie jest zatem „przyglądanie się” konfliktowi stron czy pełnienie li tylko roli arbitra. Spłatenie zaległości alimentacyjnych w toku procesu karnego również z tego powodu nie powinno automatycznie prowadzić do wyrażenia zgody na cofnięcie wniosku o ściganie.

Organy procesowe przed podjęciem decyzji powinny wziąć pod uwagę nie tylko argumentację cofającego wniosek o ściganie, ale również oświadczenie oskarżonego. Wysłuchanie oświadczenia podsądnego jest uzasad-

⁴² M. Borodiuk, *Zakres kryminalizacji przestępstwa...*, s. 50.

⁴³ M. Andrzejewski, *Ochrona praw dziecka w rodzinie dysfunkcyjnej (dziecko–rodzina–państwo)*, Warszawa 2003, s. 15.

⁴⁴ M. Andrzejewski, *Ochrona praw dziecka...*, s. 25.

nione tym, że skuteczne cofnięcie wniosku o ściganie oznacza umorzenie postępowania, a oskarżony może uważać się za niewinnego⁴⁵.

De lege lata sąd powinien również odebrać stosowne oświadczenie od prokuratora, który ma kompetencję do wyrażenia na rozprawie lub posiedzeniu sprzeciwu wobec oświadczenia o cofnięciu wniosku złożonego po rozpoczęciu przewodu sądowego, jeśli akt oskarżenia wniosł oskarżyciel publiczny (art. 12 § 3 k.p.k.). Tej istotnej zmianie warto poświęcić więcej uwagi. Wydatnie poszerzyła ona kompetencje prokuratora i istotnie osłabiła znaczenie sądowej kontroli oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie.

Została ona poddana szerokiej i wnikliwej krytyce w nauce procesu karnego. Zwrócono uwagę na takie słabości zmiany powyższego przepisu, jak: niewskazanie kryteriów jakie ma brać pod uwagę prokurator przy podejmowaniu tej czynności, udaremnienie poprzez sprzeciw realizacji interesów pokrzywdzonego w sytuacji, gdy podsądny wyraził gotowość naprawienia szkody⁴⁶. Innym zarzutem jest to, że oznacza ono istotne ograniczenie roli sądu, jak również narusza zasadę równości strony, stawiając pokrzywdzonego w roli podrzędnej wobec oskarżyciela publicznego⁴⁷.

Tę zasadną krytykę wyposażenia prokuratora w kompetencję można wzbogacić, posiłkując się ustaleniami analitycznej teorii prawa. Otóż w pewnych sytuacjach może zachodzić prakseologiczna niezgodność norm upoważniających sąd do przeprowadzenia dwupoziomowej kontroli oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie oraz upoważniających prokuratora do złożenia sprzeciwu. Istota rzeczony niezgodności polega na tym, że realizacja jednej z norm niweczy skutki zrealizowania drugiej z tych norm. Tego rodzaju zjawisko powinno zostać wyeliminowane bądź przynajmniej zminimalizowane⁴⁸. Niezgodność prakseologiczna między powyższymi normami kompetencyjnymi może nastąpić wówczas, kiedy sąd przepro-

⁴⁵ T. Grzegorzczak, *Tryby ścigania...*, s. 354.

⁴⁶ A. Lach, *Czy reformować wnioskowy tryb ścigania przestępstw*, w: *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy, Warszawa–Łódź 2019, s. 335–337; M. Kurowski, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, red. D. Świecki, Warszawa 2017, s. 98.

⁴⁷ K. Dudka, *Opinia prawna na temat projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk 3251)*, s. 4–5, źródło: sejm.gov.pl, dostęp: 15.04.2020.

⁴⁸ M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Uzasadnienie twierdzeń, ocen i norm w prawoznawstwie*, Warszawa 1988, s. 166.

wadzi kontrolę oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie, uwzględniając wyżej wspomniane kryteria i zaakceptuje je, po czym prokurator złoży sprzeciw. Trud sądu, do którego był zresztą zobowiązany na mocy wiążącej go normy kompetencyjnej, zostanie zniweczony poprzez sprzeciw prokuratora. Tego zagrożenia nie da się uniknąć poprzez uznanie, że któraś z norm nie obowiązuje bądź nie znajduje nigdy zarazem zastosowania⁴⁹.

Komentowane rozwiązanie budzi wątpliwości również z perspektywy prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego. Złożenie sprzeciwu przez prokuratora uniemożliwia akceptację przez sąd złożonego oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie. Sprzeciw prokuratora nie wymaga przedstawienia racji. Stawia to pokrzywdzonego w niekorzystnym położeniu. Oto bowiem może dojść do sytuacji, w której nie pozna on racji, które legły u podstaw rzeczowej czynności oskarżyciela publicznego. Razi to w wypadku prokuratora – podmiotu profesjonalnego, który w dodatku w postępowaniu rozpoznawczym występuje jako strona postępowania. Warto podkreślić, że proces karny jest swoistym dyskursem uczestników postępowania, a przede wszystkim, stron procesowych przed organem rozstrzygającym⁵⁰. Argumentacja składającego oświadczenie o cofnięciu wniosku o ściganie jest jego ważną częścią. Kryteria racjonalności wymagają tego, aby mogła ona zostać wystawiona na próbę i poddana krytyce z założeniem możliwości zrewidowania prezentowanego stanowiska⁵¹. Rzeczona kompetencja prokuratora taki racjonalny dyskurs może istotnie ograniczyć. Można zatem żałować, że prawodawca nie przyznał prokuratorowi roli strony, która poprzez przedstawienie swoich racji, z perspektywy reprezentowanego interesu publicznego, podważa argumentację podmiotu, który wnosi o zgodę na cofnięcie wniosku o ściganie. Jest to poważne zubożenie dyskursu sądowego o racje strony przeciwnej, co do tak ważnej kwestii, jak zasadność cofnięcia wniosku o ściganie.

Zwieńczeniem pomyślnie przeprowadzonej kontroli oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie powinno być wydanie stosownej decyzji procesowej, w której organ procesowy wypowie się, co do zasadności oświadczenia strony. Prokurator wyraża zgodę na cofnięcie wniosku o ściganie wydając decyzję procesową w formie zarządzenia⁵².

⁴⁹ Są to sposoby reakcji na niepożądany stan prakseologicznej niezgodności norm, zob. M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Uzasadnienie...*, s. 166.

⁵⁰ M. Żbikowska, *Ciężar dowodu...*, s. 44.

⁵¹ M. Heller, *Moralność myślenia*, Kraków 2015, s. 3.

⁵² J. Kosonoga, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–166 k.p.k.*, red. nauk. R.A. Stefański, S. Zabłocki, s. 208.

Podjęcie rzeczowej czynności procesowej po rozpoczęciu przewodu sądowego determinuje formę rozstrzygnięcia sądowego wyrażającego zgodę na cofnięcie tego wniosku. Wyrażenie zgody przez sąd na cofnięcie wniosku o ściganie przed rozpoczęciem przewodu sądowego przybiera formę prawną postanowienia. Wydanie zgody przez sąd na cofnięcie wniosku o ściganie po rozpoczęciu przewodu sądowego powinno przybrać formę prawną wyroku, co wynika z treści art. 414 § 1 zd. 1 k.p.k.⁵³

Zakończenie

Kontrola oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie, niezależnie od etapu postępowania karnego, powinna mieć wymiar dwuetapowy.

Pierwszy obejmuje sprawdzenie, czy podmiot cofający rzeczony wniosek respektował nieodzowne dla ważności i prawidłowości tej czynności reguły konwencjonalizacji i formalizacji. Drugi etap kontroli obejmuje już ocenę argumentacji podmiotu składającego oświadczenie o cofnięciu wniosku. Granice swobody organów procesowych w ocenie tej argumentacji wyznacza aksjologia procesu karnego – zwłaszcza ochrona interesów pokrzywdzonego i względy trafnej represji karnej.

Pewne odmienności w toku kontroli występują na etapie postępowania sądowego, gdzie strona przeciwna ma możliwość przeciwstawiania swoich racji argumentacji autora cofnięcia wniosku o ściganie. Poważną słabością modelu sądowego kontroli cofnięcia wniosku o ściganie jest zaś wyposażenie prokuratora w kompetencje do sprzeciwu wobec oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie. W tym zakresie należałoby postulować stosowną korektę poprzez pozbawienie prokuratora tej kompetencji.

⁵³ P. Gensikowski, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Komentarz do art. 12 k.p.k.*, red. D. Drajewicz, Legalis.

Bibliografia

Literatura

Andrzejewski M., *Ochrona praw dziecka w rodzinie dysfunkcyjnej (dziecko–rodzina–państwo)*, Warszawa 2003.

Borodziuk M., *Zakres kryminalizacji przestępstwa niealimentacji po nowelizacji w 2017 roku*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 4.

Czepita S., *Reguły konstytucyjne a zagadnienia prawoznawstwa*, Szczecin 1996.

Dudka K., *Skuteczność instrumentów ochrony praw pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym w świetle badań empirycznych*, Lublin 2006.

Dagger R., *Kara i fair play*, w: *Filozofia moralności. Wina, kara, wybaczenie*, (wybór i opracowanie J. Hołówka), Warszawa 2000.

Gensikowski P., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Komentarz do art. 12 k.k.*, red. D. Drajewicz, Legalis.

Gizbert-Studnicki T., *Rozkład ciężaru argumentacji w dyskursie interpretacyjnym*, w: *Studia z filozofii prawa*, red. J. Stelmach, Kraków 2003.

Grzegorzczak T., *Wnioskowy tryb ścigania czynów karalnych*, Łódź 1986.

Grzegorzczak T., *Cofanie wniosku o ściganie w procesie karnym*, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 1.

Grzegorzczak T., *Tryby ścigania karnego*, w: *System prawa karnego procesowego. Zagadnienia ogólne*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014.

Grzegorzczak T., *Dopuszczalność procesu*, w: *System prawa karnego procesowego. Tom IV. Dopuszczalność procesu*, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, Warszawa 2015.

Heller M., *Moralność myślenia*, Kraków 2015.

Indecki K., *O zasadności wyeliminowania znamienia „uporczywość” z art. 209 k.k.*, w: *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. nauk. R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy, Warszawa–Łódź 2019.

Jodłowski J., *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117–211a k.k.*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.

Janusz-Pohl B., *Formalizacja i konwencjonalizacja, jako instrumenty analizy czynności karnoprosesowych w prawie polskim*, Poznań 2017.

Janusz-Pohl B., *Przyczynek do rozważań o formalnym i konwencjonalnym charakterze procesu karnego*, „Ius Novum” 2014, nr 34.

Jodłowski J., *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117–211 k.k.*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.

Kwiatkowski Z., *Cofnięcie wniosku o ściganie w procesie karnym*, w: *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. nauk. R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy, Warszawa–Łódź 2019.

Konarska-Wrzosek V., *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*, Toruń 1999.

Kosonoga J., w: *Kodeks postępowania karnego. Tom. I. Komentarz do art. 1–166*, red. nauk. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017.

Kosonoga J., *Komentarz do art. 209 k.k. Teza 20*, red. R.A. Stefański, Legalis.

Lach A., *Czy reformować wnioskowy tryb ścigania przestępstw*, w: *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy, Warszawa–Łódź 2019.

Lachowski J., w: *Komentarz do art. 209 k.k. Teza 10*, red. V. Konarska-Wrzosek, LEX.

Małecki M., *Przestępstwo niealimentacji w perspektywie zmian (uwagi do rządowego projektu nowelizacji art. 209 k.k. z dnia 28 października 2016 roku)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2016, zeszyt 4.

Mazur P., Nowak W., *Sytuacja prawna opiekuna oskarżonego ubezwłasnowolnionego całkowicie w polskim postępowaniu karnym przed sądem pierwszej instancji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, nr 1.

Nowikowski I., *Odwrotność czynności procesowych stron w polskim procesie karnym*, Lublin 2001.

Pohl Ł., *Zakres i skutki depenalizacji wywołanej nowelizacją przepisu określającego znamiona przestępstwa niealimentacji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, nr 4.

Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2019.

Polińska A., *Przestępstwo uchylania się od alimentów po ostatniej nowelizacji*, „Palestra” 2018, nr 5.

Rosiak Ł., *Nowelizacja art. 209 k.k. Analiza proponowanych zmian*, „Zeszyty Prawnicze” 2017, nr 17.

Sosnowska D., *Alimenty a prawo karne. Praktyka wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2012.

Stefański R.A., w: *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1–166*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017.

Wałęcka-Matyja K., w: *Psychologia rodziny*, red. I. Janicka, H. Liberska, Warszawa 2014.

Wronkowska S., w: *Prawodawca racjonalny jako wzór dla prawodawcy faktycznego. Szkice z teorii prawa i szczegółowych nauk prawnych*, red. S. Wronkowska, M. Zieliński, Poznań 1990.

Ziemiński Z., *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980.

Zieliński M., Ziemiński Z., *Uzasadnienie twierdzeń, ocen i norm w prawoznawstwie*, Warszawa 1988.

Żbikowska M., *Zasada lojalności w procesie karnym (odniesiona do pokrzywdzonego)*, Toruń 2015.

Żbikowska M., *Ciężar dowodu w polskim procesie karnym*, Warszawa 2019.

Źródła internetowe

Dudka K., *Opinia prawna na temat projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk 3251)*, s. 4–5, źródło: sejm.gov.pl, dostęp: 15.04.2020.